

ΕΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΝ ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥ 1860

Μεταξὺ διαφόρων ἐγγράφων ἀναγομένων εἰς γεγονότα τῶν ἐτῶν 1792 - 1898, ἅτινα εὗρον ἐν τῇ πατρικῇ μου οἰκίᾳ, κειμένη ἐν τῷ χωρίῳ Ἐξω Ποτάμους τῆς ἐπαρχίας Λασιθίου, περιλαμβάνεται καὶ τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ἐγγραφοῦν, ὅπερ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπιβολὴν καὶ εἰσπραξίν τοῦ στρατιωτικοῦ φόρου¹ τῶν ἐτῶν Ἐγίρας 1274 καὶ 1275² ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς κατοίκους τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου.

Πρόκειται περὶ ἐντύπου τουρκιστὶ γεγραμμένης γνωστοποιήσεως, ἐκδοθείσης ἐκ μέρους τῆς ἀρμοδίας οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας τῆς πόλεως Ἡρακλείου, μὴ ἀναφερούσης ὅμως τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ πρόσωπον πρὸς ὃ ἀπευθύνεται καὶ γνωστοποιούσης, διὰ χειρογράφου συμπληρώσεως τοῦ κενοῦ ἀφεθέντος χώρου τοῦ ἐγγράφου, ὅτι ὁ στρατιωτικὸς φόρος διὰ τὰ δύο ὡς ἀνωτέρω ἀναφερόμενα ἔτη τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου τούτου ἀνῆρχετο εἰς τὸ συνολικὸν ποσὸν τῶν 2932 γροσίων καὶ εἴκοσι παραδάων. Τὸ ἐγγραφοῦν τοῦτο φέρει χρονολογίαν 22 Ραμαζὰν 1277 καὶ σφραγίδα τουρκικὴν μὲ τὸ ὄνομα Ἄλῃ Τεβφίκ.

¹ Ἐκ τοῦ ἐντύπου τοῦ ἐγγράφου καὶ τοῦ στερεοτύπου τοῦ περιεχο-

¹ Askeriye bedeliyeleri ἢ Bedeli Askeri ὡς ἦτο ἀργότερον γνωστόν, ἦτοι στρατιωτικὸν ἀντίκρυσμα εἰσπρατιτόμενον ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ἀντὶ τοῦ κεφαλικοῦ φόρου, τζιζιγιε λεγομένου πρότερον. Ὁ κεφαλικὸς φόρος κατηργήθη κατὰ τὸ 1839, ὅποτε ὁ Σουλτὰν Ἀβδουλ Μετζήτ, ἅμα τῇ ἀνόδῳ του εἰς τὸν θρόνον, ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ ὠρισμένης διοικητικῆς μεταρρυθμίσεις, τὰς γνωστὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα Τανζιμάτ. Ὁ μέχρι τότε τρόπος εἰσπράξεως τοῦ κεφαλικοῦ φόρου κατηργήθη καὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ Πατριαρχείου ἀπερσίσθη ὅπως εἰσπράττεται οὗτος ὑπὸ τῶν κοινοτήτων. Δύο ἔτη ὅμως μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν μεταρρυθμίσεων, ἅμα τῇ πτώσει ἐκ τῆς Μ. Βεζυρείας τοῦ Ρεσίτ Πασᾶ καὶ τῷ διορισμῷ τοῦ Ἰζέτ Πασᾶ, ἐπῆλθον τροποποιήσεις τινὲς εἰς ὠρισμένα ἄρθρα τοῦ Τανζιμάτ καὶ μετὰ τούτων ἀπεφασίσθη, τῇ εἰσηγήσει πάλιν τοῦ Πατριαρχείου, ὅπως εἰσπράττεται ὁ φόρος οὗτος, ὡς καὶ πρότερον, κατὰ κεφαλὴν. Ὅταν ὅμως, μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν, ἀνέλαβε πάλιν τὴν Μ. Βεζυρείαν ὁ Ρεσίτ Πασᾶς ἐπανάφερε τὸ σύστημα τῆς ὑπὸ τῶν κοινοτήτων εἰσπράξεως τοῦ φόρου τούτου. Κατὰ τὸ Χάτ Χουμαγιὸν τοῦ 1856 ὁ κεφαλικὸς φόρος ἤλλαξε τελειωτικῶς ὀνομασίαν, ὀνομασθεὶς στρατιωτικὸν ἀντίκρυσμα (Bedeli Askeri), καταβαλλόμενος ὑπὸ τῶν χριστιανῶν διὰ τὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἐξαιρέσιν των. Κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος τῷ 1908 καὶ τὴν στρατολογίαν τῶν Χριστιανῶν κατηργήθη τελειωτικῶς ὁ φόρος οὗτος.

² Τῶν ἐτῶν 1857 καὶ 1858.

μένονι του, διαφέροντις μόνον κατὰ τὸ ποσὸν τοῦ εἰσπρακτέου φόρου, τείνει τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τοιαῦται ἔντυποι γνωστοποιήσεις θὰ ἀπηυθύνοντο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πρὸς ἅπαντας σχεδὸν τοὺς προέδρους τῶν κεφαλοχωρίων τῆς νήσου γνωρίζουσαι εἰς αὐτοὺς τὸν ἐπιβληθέντα εἰς τοὺς ὑποφόρους κατοίκους των στρατιωτικὸν φόρον.

Κάτωθι τῆς τουρκιστὶ γεγραμμένης κοινοποιήσεως ταύτης εὐρίσκειται ἰδιόγραφος ἑλληνικὴ μετάφρασις, μὴ ἀνταποκρινομένη ὁμως πλήρως πρὸς τὸ τουρκικὸν κείμενον³ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν, *Ἡ Δημογεροντία τοῦ τμήματος Ἡρακλείου* καὶ τὴν σφραγίδα μετὰ τὴν λέξιν, *Δημογεροντία*⁴ καὶ σταυρὸν εἰς τὸ μέσον ταύτης. Ἐκ τούτου συμπεραίνει τις ὅτι ἡ ἀγγελία ἐκοινοποιεῖτο κατ' ἀρχὴν ἐκ μέρους τῆς τουρκικῆς ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Δημογεροντίαν τοῦ Ἡρακλείου, ἡ ὁποία, ἀναγνώφουσα κάτωθι αὐτῆς περιληπτικὴν μετάφρασιν τοῦ τουρκικοῦ κειμένου, ἀπέστειλε ταύτην εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον.

Ἐπειδὴ ἐλάχιστα τυγχάνουσι γνωστὰ τὰ περὶ τοῦ ἰσχύσαντος ἐν Κρήτῃ φορολογικοῦ συστήματος ἐπὶ τουρκοκρατίας, οὔτε δὲ ἐγράφη μέχρι τοῦδε λεπτομερῆς τις πραγματεία ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἔκρινα καλὸν νὰ προβῶ εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος ἔγγραφου, μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι προσφέρω μικρὰν τινα συμβολὴν εἰς τὸ ἰσχύσαν ἐν Κρήτῃ φορολογικὸν σύστημα κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τοῦ 19^{ου} αἰῶνος.

Τὸ ἔγγραφον ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Διὰ τὰ γίνῃ δικαία ἡ μοίρασις τοῦ στρατιωτικοῦ φόρου τῶν δύο ἐτῶν τοῦ ὀθωμανικοῦ 1274 καὶ 1275 εἰς τὸ σαντζάκι⁵ τοῦ Ἡρακλείου, διὰ τὰ μὴν ἔχῃ κανεῖς ἔπειτα λόγον γὰ παραπονεθῆ, ἔγινεν ἐκ νέου καταγραφή τοῦ ψυχομετροῦ ἐκείνων ὁποῦ κατὰ τὸ Βασιλικὸν φερμάνι⁶

³) Ὡς μετὰ πληροφόρησεν ὁ μεταφραστὴς τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου Ἡρακλείου κ. Νικ. Σταυρινίδης, τὸν ὁποῖον εὐχαριστῶ καὶ ἐντεῦθεν διὰ τὰς χορηγηθείσας μοι πληροφορίας.

⁴) Ὡς γνωστὸν ὁ θεσμὸς τῶν Δημογεροντιῶν συνεστήθη ἐπισήμως ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1858. Βλ. Κῶδ. 95 σελ. 81 καὶ 85 τοῦ Τουρκ. Ἀρχείου Ἡρακλείου, ἔνθα τὸ ἐκδοθὲν ἐπὶ τῇ περιστάσει σουλτανικὸν φερμάνιον ὑπὸ χρονολ. 15 Τζεμαζιελεβέλ 1276 (1859 μ. Χ.) καὶ ὁ διέπων τὰς δημογεροντίας κανονισμὸς. Χαρακτηριστικὴ ἐπὶ τούτοις ἡ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔγγραφου σφραγὶς τῆς Δημογεροντίας Ἡρακλείου μετὰ τὴν χρονολογίαν 1858. Πρβλ. σχετικῶς καὶ Ν. Σταυροράκη: Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης Ἀθήνησι 1890, σ 159

⁵) Σαντζάκι, διοικητικὴ ὑποδιείρασις τοῦ βιλαγιετι, ἡ-οι τῆς Γ. Διοικήσεως. Οὕτω ἐπωνομάσθη διοικητικῶς ὁ Ν. Ἡρακλείου μετὰ τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτεύουσος τῆς νήσου εἰς Χανιά.

⁶) Θὰ ἐννοῆται τὴν ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς Τζεμαζιελεβίλ 1272 (18 Φεβρουαρίου 1856) αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν, τὴν γνωστὴν ὡς Χατ - Χουμαγιὸν ἢ αὐτόγραφον σουλτανικὴν διαταγὴν.

ὑποχρεοῦνται νὰ πληρώσουν στρατιωτικὸν φόρον, μετὰ τὸ μέσον ὄλων τῶν χριστιανῶν κατοίκων Προεστώτων καὶ Κοιζαμπασήδων, κατὰ τὰς καταγραφὰς ὄλων γενικῶς τῶν χωρίων ἀναλόγησε πρὸς γρόσια 28 καὶ παράδες 30 κάθε ὄνομα Ὅθεν κατὰ τὴν καταγραφὴν τοῦ χωρίου σας Ποτάμου τῆς ἐπαρχίας Λισιθίου, πρὸς γρόσια 28 3/4 ἀναλόγησαν γρόσια δύο χιλιάδες ἑνεακόσια τριάντα δύο καὶ μισὸ διὰ τὰ δύο ἔτη 74 - 75. Διὰ τὰ γίνῃ δὲ ἡ μοίρασις μετὰ δικαιοσύνην ἀναλόγως τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας καὶ δυνάμεως τοῦ καθενὸς καὶ διὰ νὰ μὴν ἀδικηθῇ κανεῖς, ὡς τὸ ὑψηλὸν φερῶμαι, διὰ ταῦτα, ἀποστέλλεται ἡ παροῦσα πιστοποιήσις».

Ἡράκλειο τὴν 26 7βρίου 1860

Ἡ Δημογεροντία τοῦ Τμήματος Ἡρακλείου

Τ. Σ. Δημογεροντία

1858

Εἰς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν, ἐπὶ τοῦ περιθωρίου αἱ λέξεις: Λασιθι, Ποτάμος, ἀριθ. 12, καὶ κάτωθι τούτων ὁ ἔξῃς λογαριασμός:

51 ὀνόματα	
ἀριθ. γροσ. 28 3/4	
γρόσια 1466.10	
» 1466.10	
2 ἐτῶν γρ.	<u>2932.20</u>

Ι. Σ. ΑΛΕΞΑΚΗΣ
Στρατηγός